

Uzņēmējdarbības vide

Darbaspēks un nodarbinātība

Darba likumdošanu izstrādā Somijas Nodarbinātības un ekonomikas ministrija. Izstrādes procesā ministrija sadarbojas ar organizācijām, kas pārstāv gan darba devēju, gan darba ņēmēju intereses. Pie svarīgākiem darba likumdošanas aktiem ieskaitāms Likums par darba līgumiem, Darba stundu likums, Likums par svētku dienām, Antidiskriminācijas likums, Likums par privātās dzīves aizsardzību darba vidē, Koplīguma likums, Darba pārmaiņu likums, Likums par mācību atvaļinājumu, Samaksas garantijas likums. Ministrija izstrādā arī normatīvos aktus par darbinieku iesaistīšanu, t.i., vadības un darbinieku sadarbību kopīgu lēmumu pieņemšanā, pārstāvniecība valdē un štata fondi.

Darba likumdošanas izpildi uzrauga Darba drošības un veselības inspekcijas, kas darbojas Sociālo lietu un veselības ministrijas paspārnē.

Somijā valsts prioritāte ir izglītots un motivēts darbinieks. Somijas izglītības sistēma ir viena no labākajām pasaulē.

Tomēr Somijā prognozē darbaspēka trūkumu, galvenokārt tāpēc, ka pēckara paaudze (1945–1950) sasniedz pensionēšanas vecumu. Šī iedzīvotāju daļa veicināja Somijas, kā labklājības valsts, attīstību pēdējos 60 gadus. Prognozē, ka būs vakantas aptuveni 150 tūkst. darbavieta rūpniecībā un aptuveni 100 tūkst. darbavieta celtniecībā.

2009. gadā nodarbināto skaits samazinājās, it sevišķi, vīriešu nodarbināto skaits rūpniecībā, un pirmo reizi kopš 1994. gada pieauga bezdarba līmenis.

Nodarbinātības līmenis, kas bija pozitīvs iepriekšējos četrus gadus, sāka samazināties 2009. gadā. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nodarbinātība samazinājās par 2,3%, 2009. gadā sasniedzot 68,3%, kas neatpaliek no 2005. gada līmeņa.

Nodarbināto personu skaits pērn bija 2 457 000, samazinoties par 74000 personām salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

2009. gadā pieauga arī bezdarba līmenis, sasniedzot 8,2%. Tādējādi bezdarba līmenis arī sasniedza 2005. gada līmeni. Bezdarba līmenis vīriešiem bija 8,9%, sievietēm 7,6%.

2009. gadā vidējais nestrādājošo personu skaits sasniedza 221 000, kas ir par 49 000 personām vairāk nekā 2008. gadā, nestrādājošo vīriešu skaitam sasniedzot 120000 un nestrādājošo sieviešu skaitam sasniedzot 99000 personas, salīdzinājumā ar 2008. gadu pieaugot attiecīgi par 37000 nestrādājošiem vīriešiem un 12000 nestrādājošām sievietēm.

Uzņēmējdarbības formas

Uzņēmējdarbības izvēli nosaka dažādi faktori, piemēram, uzņēmuma dibinātāju skaits, nepieciešamais sākuma kapitāls u.t.t.

1. Uzņēmuma dibinātāju skaits

Ja privātpersona vēlas uzsākt uzņēmējdarbību Somijā, tad piemērotākais uzņēmējdarbības veids šajā gadījumā ir viena īpašnieka uzņēmuma vai privātuzņēmums. Partneruzņēmumā (pilnas atbildības sabiedrība un komandītsabiedrība) minimālais dibinātāju skaits ir divas personas. Ja uzņēmuma dibināšanā piedalās vairākas personas, tad izvēlas tādus uzņēmējdarbības veidus kā akciju sabiedrība vai kooperatīvs. SIA var būt arī viena īpašnieka uzņēmums. Minimālais kooperatīva dibinātāju skaits ir trīs personas.

2. Sākuma kapitāls un tā pieejamība

Sākumkapitāla lielums atkarīgs no darbības veida un mēroga. Dibinot privātuzņēmumu nepieciešamais sākumkapitāls ir relatīvi mazs.

Pilnas atbildības sabiedrību var izveidot bez finanšu ieguldījuma. Dibinot sabiedrību finansiālu ieguldījumu pieprasa no pasīvā līdzdalībnieka, bet darba ieguldījums tiek prasīts no pilnas atbildības dalībniekiem.

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību ir visizplatītākais uzņēmējdarbības veids nozarēs, kurās nepieciešams liels kapitālieguldījums. Somijas Komerclikumā noteiktais minimālais pamatkapitāls ir 2500 EUR. Pirms uzņēmuma reģistrācijas šī summa jāiemaksā Somijas Nacionālajā patentu un reģistrācijas pārvaldē. Juridiski SIA ir izveidots pēc tam, kad tas tiek reģistrēts Pārvaldes tirdzniecības reģistrā.

Kooperatīva gadījumā likums nenosaka minimālo sākumkapitāla apjomu. Nepieciešamais sākumkapitāls ir atkarīgs no kooperatīva darbības veida un mēroga.

3. Atbildības sadalījums uzņēmumā

Privātuzņēmējs ir atbildīgs par uzņēmuma saistībām ar savu īpašumu. Pilnas atbildības sabiedrības līdzdalībnieki un komandītsabiedrības pilnas atbildības līdzdalībnieki uzņemas saistības atbilstoši līdzdalības apmēram uzņēmumā. Tādēļ pareiza partnera izvēle šāda veida uzņēmējdarbībā ir ļoti svarīga. Akcionāra atbildību sabiedrībā ar ierobežotu atbildību un kooperatīva dibinātāju atbildību nosaka investētais kapitāla apjoms uzņēmumā. Praksē, īpaši uzņēmējdarbības sākumā, par galvojumu uzņēmuma parādu segšanai tiek pieprasīts akcionāru vai līdzdalībnieku īpašums vai finanšu garantijas.

4. Uzņēmuma pārvalde

Privātuzņēmējs pats pieņem visus lēmumus un ir atbildīgs par uzņēmējdarbību ar savu personīgo īpašumu. Pilnas atbildības sabiedrības līdzdalībnieki un komandītsabiedrības pilnas atbildības līdzdalībnieki pieņem lēmumus vai nu atsevišķi vai kopā. Sabiedrību ar ierobežotu atbildību un kooperatīvu pārstāv Direktoru valde.

Parasti uzņēmuma kopsapulce notiek reizi pārskata periodā, ja uzņēmuma statūtos nav noteikts savādāk.

Kooperatīva lēmumu pieņemšana ir demokrātiska. Katram loceklim ir viena balss neatkarīgi no personas ieguldījuma uzņēmumā.

Līgumsabiedrībās, komandītsabiedrībās un kooperatīvos var ievēlēt rīkotājdirektoru, kas ikdienā pārrauga uzņēmuma darbību.

5. Uzņēmuma darbības ilgums

Privātuzņēmuma darbība pārsvarā apstājas uzņēmēja nāves gadījumā. Līgumsabiedrībā partnera akcijas var tikt nodotas citai personai, vienojoties pārējiem līdzdalībniekiem, ja tas ir noteikts partnerattiecību nolīgumā. Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību akcionāru izmaiņas neietekmē uzņēmuma pastāvēšanu. Kooperatīvu var pārdot pēc līdzdalībnieku vienošanās.

6. Peļņas sadale un zaudējumu segšana

Privātuzņēmējs ir sava uzņēmuma peļņas saņēmējs, bet viņš nes arī pilnu atbildību par uzņēmuma zaudējumiem. Pilnas atbildības sabiedrībā peļņa un zaudējumi tiek sadalīti starp partneriem, kā to nosaka Komerclikums vai partnerattiecību nolīgums.

Partnerattiecību nolīgums nosaka, ka komandītsabiedrībā pasīvajam līdzdalībniekam pirmajam ir jāsamaksā peļņas daļa par viņa ieguldījumu pārskata perioda sākumā. Atlikusī peļņas daļa tiek sadalīta starp pilnas atbildības partneriem saskaņā ar partnerattiecību nolīgumu. Pasīvais līdzdalībnieks nesedz uzņēmuma zaudējumus.

Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību dalībniekiem peļņa tiek izmaksāta dividendēs. Dividendēm izmanto tikai iepriekšējā pārskata perioda peļņu un neierobežotu akcionāra akciju kapitālu. Ja pārskata perioda rezultāti ir negatīvi un uzņēmums ir cietis zaudējumus, tad starpību atskaita no iepriekšminētajiem posteņiem.

Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību dalībnieku zaudējumi pielīdzināmi ieguldījumam, ja vien akcionārs ir devis personisku galvojumu par uzņēmuma parādiem.

Kooperatīva mērķis ir piedāvāt pakalpojumus saviem locekļiem nevis gūt peļņu to labā. Kooperatīva dalībniekiem no uzņēmuma peļņas tiek izmaksāta tikai minimāla kompensācija par investēto kapitālu. Peļņu vai peļņas pārpalikumu (liekais kapitāls) kooperatīva biedriem var izmaksāt papildu algā.

Nodokļu sistēma

Somijā tiesības iekasēt nodokļus ir valstij, pašvaldībām, Evaņģēliski Luteriskai baznīcai un Pareizticīgo baznīcai. Nodokļi iedalās netiešajos un tiešajos nodokļos. Tiešie nodokļi ir valsts ienākuma nodoklis, īpašuma nodoklis, mantojuma un dāvinājuma nodoklis, kā arī transferta nodoklis. Šos nodokļu iekasē valsts. Municipālo nodokli iemaksā attiecīgā pašvaldībā, bet baznīcas nodokli - Baznīcai.

Pie netiešiem nodokļiem pieskaita PVN, akcīzes nodokli un dažādas muitas nodevas.

Valsts ienākuma nodokļi

Valsts ienākuma nodokļi tiek iekasēti no indivīdu ienākumiem, ko veido algas un ieguldījumi, un no mirušas personas īpašumiem.

Ienākuma nodokļa likmes pēc progresīvās nodokļa metodes katru gadu nosaka parlaments.

Ienākuma nodokļa likmes 2010. gadā (eiro):

Ar nodokli apliekamie ienākumi	Pamatmaksas	Likme (%)
15 200 - 22 600	8	6,5
22 600 - 36 800	489	17,5
36 800 - 66 400	2974	21,5
virs 66 400	9338	30,0

Ienākumiem par ieguldījumiem tiek piemērota pamatlíkme - 28%.

Komunālais nodoklis jeb pašvaldības ienākuma nodoklis

Komunālo (pašvaldības ienākuma) nodokli iekasē no indivīdu darba ienākumiem un mirušas personas īpašumiem par fiksētu likmi. Katra pašvaldība nosaka nodokļa likmi nākamajam gadam. 2010. gadā nodokļa likme svārstījās no 16,25 līdz 21%.

Baznīcas nodoklis

Evaņģēliski Luteriskās baznīcas vai Pareizticīgās baznīcas draudzes locekļi maksā baznīcas nodokli. Vietējās baznīcu draudzes iekasē baznīcas nodokli no indivīda darba ienākumiem un no mirušu personu īpašumiem. Baznīcas nodokļa vidējā likme 2010. gadā ir no 1% līdz 2%.

Helsinkos noteiktas šādas nodokļu likmes:

- pašvaldību ienākuma nodoklis: 17,5%
- Evaņģēliski Luteriskās baznīcas ienākuma nodokļa likme: 1%
- Pareizticīgo baznīcas ienākuma nodokļa likme: 1,6%

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

Uzņēmuma ienākuma nodokļa fiksētā likme ir 26%.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas 2010. gadā

Darba devēja iemaksas:

- sociālās apdrošināšanas iemaksu likme - 2,23%;
- pensiju apdrošināšanas iemaksu likme - 16,9%.

Darba devēja bezdarba apdrošināšanas iemaksas:

- 0,75% no mēnešalgas līdz 1 846 500 EUR
- 2,95% no mēnešalgas virs 1 846 500 EUR

Darba ņēmēja iemaksas:

- slimības apdrošināšanas iemaksas likme - 2,4%
- pensiju apdrošināšana (4,5%, ja darba ņēmējs jaunāks par 53 gadiem un 5,7%, ja darba ņēmējs vecāks par 53 gadiem.
- Bezdarba apdrošināšanas iemaksas likme ir 0,4%.

Pievienotās vērtības nodoklis

Pievienotās vērtības nodokļa standarta likme 2010. gadā paaugstināta no 22% līdz 23%. 2010. gadā pārtikas produktiem piemērota 13% likme, bet grāmatām, ārstnieciskiem līdzekļiem, kultūras un sporta pakalpojumiem, sabiedriskajam transportam paaugstināta no 8% līdz 9%. Bez tam pievienotās vērtības nodokļa likme restorānu ēdieniem samazināta no 22% līdz 13%.